

Kliniska erfarenheter och observationer vid demens och utvecklingsstörning

Uppsala 101123
Monica Björkman

Felkällor som gör det svårare att upptäcka försämrat välbefinnande:

- **Individens förmåga att visa upp sina symtom**
- **Personalens förmåga att avläsa den utvecklingsstördes signaler**
- **Sjukvårdspersonalens kännedom om personen och samspel med omvårdnadspersonalen.**

Syn

- 20-30 % av alla vuxna personer med utvecklingsstörning har en måttlig synskada och 1 – 5% har svår sådan eller är blinda.
- Bland dem som är måttligt, gravt eller djupt utvecklingsstörda har 50% dålig synskärpa och/eller dåligt närseende.
- Åldersförändringar i synförmågan kommer som för andra människor från 40 – 45 årsåldern,
- vid Downs syndrom finns både mer synskador generellt och tidigare presbyopi (synåldrande), troligen från 30 – 35 årsåldern.

Synkontroll

- Man rekommenderar för alla personer med utvecklingsstörning rutin-screening av synen från 45 års ålder och vart femte år därefter, helst av ögonläkare, för att upptäcka åldersrelaterade synskador.

Dessutom rekommenderas en extra synkontroll för personer med Downs syndrom vid 30 års ålder och därefter vart femte år.

Hörsel

- Åldersförändringar drabbar alla människor vid högre åldrar, troligen lika mycket vid utvecklingsstörning som i normalbefolkningen
- Åldersförändringarna kommer tidigare vid Downs syndrom och drabbar troligen fler

Hörselkontroll

- Rutinmässig screening rekommenderas för upptäckt av åldersrelaterad hörselskada från 45 års ålder och därefter vart femte år. Om möjligt bör undersökningen utföras av en audiolog.
- För vuxna med Downs syndrom rekommenderas undersökning vart tredje år hela livet.

Tänderna

Också ett livstidsperspektiv

- Numera lever ju utvecklingsstörda mycket längre än förr och det innebär att problem med tänderna får en annan betydelse än förr.
- Både periodontit och caries är vanligare bland personer med utvecklingsstörning vilket beror på en rad faktorer: medfödda avvikelser, oförmåga att själv vårda sina tänder och beroendet av personal för fungerande tandvård.

Slitna leder vid Downs syndrom

I en studie från USA hittade man tecken på slitage i

höfterna hos 10% av de vuxna

knäna hos 12% av de vuxna

Fötterna hos 18% av de vuxna

Vristerna hos 5% av de vuxna

Men det var bara 3 % av dem som visade att de hade besvär eller ont

Sömnapné

- Förekommer troligen minst lika ofta som i normalbefolkningen – uppemot 60 % av alla vuxna personer med Downs syndrom har störningen
- Leder till dålig andning och/eller nattlig syrebrist
- Många vaknar ofta på natten, somliga snarkar också
- Stör vakenheten på dagen och därigenom det allmänna välbefinnandet och fungerandet
- Bör leda till remiss till sömnlaboratorium
- Kan innebära risk med sömnmedel och lugnande medel

Fetma

Ett exempel på nödvändigheten av ett livstids-perspektiv.

- Fetma uppkommer vid obalans mellan intag och förbrukning av energi.
- Den utvecklingsstörda personen kan ha för vana att äta för mycket av sociala skäl, man har alltid gett barnet extra mat och godis.
- Å andra sidan är många utvecklingsstörda föga aktiva, dels de som har motoriska svårigheter men också därför att de inte så lätt kommer med i t ex idrottsklubbar.

Detta innebär att de grundläggande orsakerna till fetma är desamma som för andra människor. Dessutom tillkommer i dessa fall personens funktionshinder och det sociala svaret på funktionshindret.

Kronisk förstoppning

- Förstoppning har tydligt samband med orörlighet, viss medicinering, matvägran och grav utvecklingsstörning.
- Det kan inträffa dödsfall på grund av förstoppning när man inte har upptäckt eller förstått symtomen.
- Kan komma till uttryck i form av orörlighet, orostillstånd, aggressivitet mm

Medicinering

- 20 – 50 % står på psykofarmaka.
- Kontroversiellt att ge antipsykotika mot beteendestörning.
- Försiktig utsättning ofta framgångsrik, ibland till skada för personen.
- Antidepressiva kanske underförskrivna, ibland goda resultat redan med låga doser, ibland syns ingen nytta alls.

Infektioner

- Kan vara svåra att upptäcka hos äldre människor, t.ex. ingen eller litet feber
- Exempel: Blåskatarr kan leda till förvirringstillstånd och är inte ovanligt hos äldre kvinnor

Menopaus

- Samband mellan menopaus och tidig debut av Alzheimers sjukdom

Epilepsi

- De flesta studier anger prevalensen 20 – 30%, att jämföra med normalbefolkningen där värdet är under 1%.
- Epilepsi vid Downs syndrom har i 40 % av fallen debuterat efter 40 års ålder
- En studie från Storbritannien 2006 visade en prevalens på 26%. Bland dem som hade epilepsi var det 68% som hade anfall trots att de stod på antiepileptisk medicinering. Man såg ett tydligt samband mellan förekomsten av epilepsi och graden av utvecklingsstörning.

*Hur hälsa och sjukdom drabbar och yttrar sig hos personer
med utvecklingsstörning*

beror på

*orsaken till utvecklingsstörningen, på eventuellt
flerfunktionshinder och på hur deras liv har varit
men allra mest på hur gamla de blir.*